

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (2021) Gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön osaamisen kehittäminen kouluttautumalla – SOTETIE-hanke ja osaamisen kehittämistarpeiden kartoittaminen. SOTETIE-blogi, 23.4.2021.

URL: <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2021/04/23/gerontologisen-sosiaalialan-tyon-ja-hoitotyon-osaamisen-kehittaminen-kouluttautumalla-sotetie-hanke-ja-osaamisen-kehittamistarpeiden-kartoittaminen/>

Gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön osaamisen kehittäminen kouluttautumalla – SOTETIE-hanke ja osaamisen kehittämistarpeiden kartoittaminen

Sote-alan ammattilaisen jatkuvan oppimisen tiekartta (SOTETIE) -hankkeessa kartoitettiin vuoden 2020 alkupuolella SOTE-ammattilaisilta näkemyksiä osaamisen kehittämistarpeista, joihin voidaan vasta jatkuvan oppimisen koulutuksilla. Kartoittamisprosessissa ilmeni kehittämistarpeita gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön osaamisessa.

Ikääntyvän ja vanhuksen tulee kyetä elämään aktiivista ja oman näköistään elämää. SOTE-ammattilaisten näkemyksissä korostuivatkin ikäihmisen kohtaamisessa, vuorovaikutussuhteen luomisessa ja työskentelyyn osallistumisen vahvistamisessa tarvittavien osaamisten lisääminen. Olennaisia osaamisalueita ovat myös palveluiden ja tuen tarpeiden kartoittaminen sekä palveluohjaus. Useat SOTE-ammattilaiset viittasivat aivoterveysten edistämiseen. He painottivat kotihoito- ja palveluasumistyössä tarvittavien osaamisten kehittämistä. (Helminen, Markkanen & Säilä 2020a-b.) Vuonna 2020 tehdyn kartoituksen mukaan erikoistumiskoulutus soveltuu gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön kehittämiseen (Helminen, Markkanen & Säilä 2020c).

Rakentunutta kuvaa gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön osaamisen kehittämistarpeista täydennettiin helmi- ja maaliskuussa 2021 tehdyssä Webropol-kyselyssä. Kyselyn toteuttamisesta kerrotaan artikkelissa Osaamisen kehittäminen kouluttautumalla (Säilä, Markkanen & Helminen 2021).

Kyselyssä gerontologisen sosiaalialan työn osaamisella viitattiin sosiaalihuollon eri toimintaympäristöissä tarvittavaan ammatilliseen osaamiseen ja gerontologisen hoitotyön osaamisella terveydenhuollon eri toimintaympäristöissä tarvittavaan ammatilliseen osaamiseen. Vuoden 2021 kyselyyn vastasi 115 SOTE-ammattilaista. Heistä 48 esitti gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön sisältöjä jatkuvan oppimisen eri koulutusmuotoihin.

Gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön lisäkoulutuksen sisällöt

SOTE-ammattilaisista 48 (48/115) esitti sisältöjä gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön lisäkoulutukseen (kesto ½–2 päivää). Sen sisältöjä he kuvasivat ilmaisuilla perusteet, yksittäisten asioiden esittely ja alan työkaluihin perehdytys.

Lisäkoulutuksessa voidaan tutustua ikääntymiseen ilmiönä ja siitä seuraaviin fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin muutoksiin. Lisäkoulutuksen sisällöiksi soveltuvat ikäihmisen hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn vaikuttavien asioiden tarkastelu, esimerkiksi ravinto, liikunta ja lepo. SOTE-ammattilaiset viittasivat myös sairauksiin, käyttäen muun muassa ilmaisia perussairaudet ja geriatriset sairaudet. Lisäkoulutuksessa voidaan tarkastella myös ikäihmisten yksinäisyys -teemaa sekä perehtyä mielenterveys- ja päihdeongelmiin.

Lisäkoulutuksessa voidaan lisätä ymmärrystä gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön perusteista. Hoitotyön tiimoilta SOTE-ammattilaiset mainitsivat muun muassa hyvän hoitosuhteen rakentamiseen ja geriatrisen potilaan hoitamisen erityispiirteisiin tutustumisen. Lisäkoulutus voidaan rajata heidän mukaansa esimerkiksi vanhusten hauraus-raihnausoireyhtymään perehtymiseen, aivojen vajaatoiminnasta johtuvan akuutin sekavuustilan tunnistamiseen ja ennaltaehkäisemiseen tai ikäihmisen turvalliseen lääkehoitoon.

Aivoterveys ja muistin häiriöt sekä sairaudet soveltuvat lisäkoulutuksen sisällöksi. Lisäkoulutuksessa voidaan tarkastella muistin häiriöiden ja sairauksien tunnistamista, varhaisen ja oikea-aikaisen tuen antamista muistisairaalle, hänen hyvinvointinsa ja terveytensä vahvistamista, muistijälkien herättämistä sekä hyvää hoitoa.

Gerontologisen sosiaalialantyyppien ja hoitotyön lisäkoulutuksessa voidaan tarkastella lainsäädäntöä ja palveluja sekä tuen muotoja. SOTE-ammattilaiset painottivat hyvinvoinnin, terveyden ja erityisesti toimintakyvyn sekä palvelujen ja hoidon tarpeiden käytäntöihin ja menetelmiin perehtymistä. Tärkeää on ottaa huomioon ikäihmisen selviytymisen edellytykset omassa kodissaan. Lisäkoulutuksessa tulee tarkastella palveluohjausta ja palvelukokonaisuuksien sekä -ketjujen rakentamista. Niissä tulee edistää ikäihmisen itsemääräämisoikeuden toteutumista. Olennaista on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten yhteistyön mahdollisuuksien jäsentäminen. Lisäkoulutuksessa voidaan perehtyä myös niin sanotun vanhustensuojeluilmoituksen eli huoli-ilmoituksen tekemiseen vanhuksen selviytymisestä. Lisäksi ikääntyneen perhehoito voi olla lisäkoulutuksen näkökulma.

Gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön työkäytännöistä ja -menetelmistä lisäkoulutukseen soveltuvat vuorovaikutukseen ja tunteiden kuuntelemiseen (esim. Validaatio-toimintamalli) perustuvat käytännöt ja menetelmät. Myös voimavara- ja ratkaisulähtöisiin – voimaannuttaviin – työkäytäntöihin ja -menetelmiin perehtyminen soveltuu lisäkoulutuksen sisällöiksi. Olennaista on myös ikäihmisen läheisten ja omaisten sekä vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa tehtävään yhteistyöhön perehtyminen.

Gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöt

SOTE-ammattilaiset (46/115) esittivät sisältöjä myös gerontologisen sosiaalialan alan työn ja hoitotyön lyhytkestoiseen täydennyskoulutukseen (laajuus 1–5 opintopistettä). Sen tavoitteena tulee olla gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön erityispiirteisiin syventyminen.

Lyhytkestoisen täydennyskoulutukseen soveltuvat samat sisällöt kuin edellä kuvattuun lisäkoulutukseen, kuten ikääntymisestä johtuvat muutokset, ikäihmisen kohtaaminen ja vuorovaikutussuhde, hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn arviointi, yksinäisyyden vähentäminen, muistin häiriöt ja sairaudet, palvelut ja tukimuodot sekä ikäihmisen itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Lyhytkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan vastaajien mukaan tarkastella ikääntymiseen liittyvien peruskysymysten sijasta kuitenkin erityisiä kysymyksiä. He viittasivat esimerkiksi ikäihmisen kaltoinkohteluun ja lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja niiden hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn heijastumiseen. Lyhytkestoisessa täydennyskoulutuksessa sisältöjen käsittely voidaan rajata myös esimerkiksi maahanmuuttaja- ja monikulttuurisen työn piiriin.

Lyhytkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan lisäkoulutuksen tavoin tarkastella gerontologisen sosiaalian työn ja hoitotyön työkäytäntöjä ja -menetelmiä. SOTE-ammattilaiset painottivat ikäihmisten osallisuutta lisääviin työkäytäntöihin ja -menetelmiin perehtymistä. Lisäksi he painottivat voimavaralähtöisiin työkäytäntöihin ja -menetelmiin, esimerkiksi kinestetikkaan (ihmisten luonnollisten liikemallinen ja aistitoimintojen ymmärtämiseen perustuva voimavaralähtöinen toimintamalli), tutustumista.

Gerontologisessa sosiaalian työssä ja hoitotyössä voidaan kohdata elämän rajallisuuden ja päättymisen kysymyksiä. Palliatiivinen hoito voi SOTE-ammattilaisten näkemysten mukaan olla lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen sisältöalue.

Gerontologisen sosiaalian työn ja hoitotyön pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöt

Vajaa kolmannes kyselyyn osallistuneista SOTE-ammattilaisista (37/115) esitti sisältöjä gerontologisen sosiaalian työn ja hoitotyön pitkäkestoiseen täydennyskoulutukseen (laajuus 15–30 opintopistettä). Sen yhteydessä he käyttivät muun muassa ilmaisua syvällisempi perehtyminen alueeseen.

SOTE-ammattilaiset esittivät pitkäkestoiseen täydennyskoulutukseen suurelta osin samoja sisältöjä kuin lisäkoulutukseen ja lyhytkestoiseen täydennyskoulutukseen. Heidän kommenttinsa osaamisen laajuudesta ja syvyydestä perustelevat heidän esitystään samojen sisältöjen soveltumisesta eri koulutusmuotoihin.

Tietyn aiheen oppiminen laajasti. (ote kyselystä)

Näkemyksiä erityispiirteistä. ... Laajempi teoreettinen tausta. (ote kyselystä)

Pitkäkestoiseen täydennyskoulutukseen ehdotetuissa sisällöissä on muutamia uusia avauksia suhteessa edellä kuvattujen koulutusten sisältöihin. SOTE-ammattilaisten mukaan pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan perehtyä laajemmin ikääntyneiden asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja esimerkiksi medikalisaatioon, mihin viitattiin myös ilmaisulla ylilääkitseminen. Pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan tutustua ikäihmisten palvelujen tuottamisen malleihin, palvelutuotannon valvontaan sekä palvelusetelien käyttöön. Tärkeää on palveluverkkojen ja esimerkiksi ikäihmisten koti- ja laitoshoidon mahdollisuuksien jäsentäminen. Pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan perehtyä myös gerontologiseen sosiaalityöhön. Olennaista on työn tavoitteen kirkastaminen, kuten ikäihmisen hyvän elämän, omatoimisuuden ja voimavarojen sekä toimivan ja turvallisen arjen ja omassa kodissa selviytymisen edistäminen. Ikäihmisten parissa tehtävässä työssä tulee ottaa huomioon myös heidän omaisensa ja läheisensä sekä heidän hyvinvointinsa ja jaksamisensa edistäminen.

Gerontologisen sosiaalian työn ja hoitotyön erikoistumiskoulutuksen sisällöt

Gerontologisen sosiaalian työn ja hoitotyön erikoistumiskoulutukseen (laajuus vähintään 30 opintopistettä) sisällöjä ehdotti 35 SOTE-ammattilaista (35/115). SOTE-ammattilaisten näkemysten mukaan erikoistumiskoulutuksen suorittaneen ammattilaisen tulee olla osaamisalueen asiantuntija.

Gerontologisen hoitotyön asiantuntija. Kokonaisvaltainen geriatrinen hoitotyö ja sen menetelmät, esimerkiksi kaikki lyhytkestoisiin täydennyskoulutuksiin listatut asiat muodostaen laajan kokonaisuuden ja monipuolisen osaamisen. (ote kyselystä)

Ed. syventäminen siten, että erikoistumiskoulutuksen suorittanut pystyy kehittämään ja kouluttamaan muuta hoitoon / hoivan osallistuvaa henkilöstöä. (ote kyselystä)

Edellä olevat esimerkit kertovat sen, että erikoistumiskoulutuksessa tulee mahdollistua osaamisen syventäminen ja asiantuntijaksi kehittyminen. Vastajat käyttivät erikoistumiskoulutuksen yhteydessä ilmaisia asiantuntijaopinnot ja pätevytyminen. Erikoistumiskoulutukseen soveltuvat kuitenkin samat sisällöt kuin edellä kuvattuihin koulutuksiin.

SOTE-ammattilaisten näkemysten mukaan osallistujan tulee saada erikoistumiskoulutuksessa osaaminen gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön kehittämiseen. He viittasivat myös palvelujen ja työn johtamiseen.

Gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön osaamisen kehittäminen kouluttautumalla

SOTE-alan ammattilaiset ehdottivat suurelta osin samoja sisältöjä kaikkiin niihin jatkuvan oppimisen koulutuksiin, jotka tähtäävät gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön osaamisen vahvistamiseen. Koulutuksissa tulee perehtyä muun muassa ikääntymisestä johtuviin muutoksiin, ikäihmisen hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn, aivoterveysteen sekä muistin häiriöihin ja sairauksiin, lainsäädäntöön, palveluihin ja tukimuotoihin, palveluohjaukseen ja palvelukokonaisuuksien sekä -ketjujen rakentamiseen, ikäihmisen kotona selviytymisen edistämiseen mutta myös koti- ja laitoshoidon yhteistyöhön. Lisäksi gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön jatkuvan oppimisen koulutuksissa voidaan laajentaa ja syventää osaamista erilaisista työkäytännöistä ja -menetelmistä.

Gerontologisen sosiaalialan työn ja hoitotyön jatkuvan oppimisen koulutusmuotojen välille tulee rakentaa osaamisen kehittämisen jatkumoa, mitkä mahdollistavat asiantuntijatoiminnassa tarvittavan osaamisen kehittämisen askelma askelmalle edeten.

Kirjoittajat

Jari Helminen, yliopettaja (sosiaaliala), SOTETIE-hankkeen koordinaattori Diakonia-ammattikorkeakoulussa

Ulla Markkanen, lehtori, SOTETIE-hankkeen asiantuntija Tampereen ammattikorkeakoulussa

Tiina Säilä, lehtori, SOTETIE-hankkeen projektipäällikkö Tampereen ammattikorkeakoulussa

Lähteet

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (2.4.2020a). Erikoistumis- ja täydennyskoulutuksia sosiaali- ja terveysalan osaamisen kehittämistarpeisiin. Saatavilla 12.4.2021 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/04/02/erikoistumis-ja-taydennyskoulutuksia-sosiaali-ja-terveysalan-osaamisen-kehittamistarpeisiin/>

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (27.3.2020b). Sosiaali- ja terveysalalla havaittuja osaamisen ja erikoistumisen kehittämistarpeita. Saatavilla 12.4.2021
<https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/03/27/sosiaali-ja-terveysalalla-havaittuja-osaamisen-ja-erikoistumisen-kehittamistarpeita/>

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (26.5.2020c). Sosiaali- ja terveysalan ehdotuksia erikoistumiskoulutuksiksi. Saatavilla 12.4.2021
<https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/05/26/sosiaali-ja-terveysalan-ehdotuksia-erikoistumiskoulutuksiksi/>

Säilä, T., Markkanen, U. & Helminen, J. (22.4.2021). Osaamisen kehittäminen kouluttautumalla. Saatavilla 22.4.2021 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2021/04/22/osaamisen-kehittaminen-kouluttautumalla/>